

ברשותו של הלווה יותר מכל אדם אחר,

קיד-א אמר ליה אבוי לרב חגא: איברא, אכן פרנסתו של הלווה עליה, על המלווה, קרמי, משום שנאמר [דברים כד] בהחזרת המשכון: "ולך, הלווה, תהיה תהיה צדקה".

משמע שהוטל על המלווה לדאוג לכך שלא ימנע מהלווה הנזק הכבוד והתענוג שהורגל בו.

ומסקינן אליבא דרבן שמעון בן גמליאל שאין מסדין לבעל חוב, אלא לאחר שלושים יום מוכרים את נכסיו כדי לפרוע את חובו.

אבל לדעת חכמים, הסוברים שאין מוכרים את נכסי הלווה, ולעולם כלי יום מחזיר ביום וכלי לילה מחזיר בלילה,

איבעיא להו: מהו שיסדרו בבעל חוב? האם מקור דבריהם שמחזירין ללווה את הכר ואת המחרישה נובע מדין סידור לבעל חוב, או לא? (253)

מי גמר "מיכה מיכה" מערכין, כשם שהמעריך את עצמו ליתן ערכו להקדש, משירים לו כדי חייו, כך משירים לבעל חוב שאין לו כסף לשלם, או לא.

תא שמע: דשלה רבין באגרתיה, דבר זה,

האם למדים "מיכה מיכה" מערכין או לא, שאלתי לכל רבותי, ולא אמרו לי דבר.

ברב, כך היתה שאלה בבית המדרש, וממנה יש ללמוד תשובה לשאלה זו:

האומר "חרי עלי מנה לבדק הבית", גובים ממנו מה שיש לו עכשיו, ואת המותר ישלם לכשיהיה לו. ומיבעיא לן, מהו שיסדרו לזה שהתחייב מנה לבדק הבית, האם ישאירו לו את כלי תשמישו כפי שמסדרים למעריך את עצמו כשאין לו מעות,

רבי יעקב משמיה דבר פדא, ורבי ירמיה משמיה דאילפא אמרי, דבר זה ניתן ללמוד בקל וחומר מבעל חוב,

ומה בעל חוב, שאין לו לשלם את חובו, אם לקחו ממנו כר וכסת כמשכון, מחזירין לו בשעה שהוא נזקק להם, ואף על פי כן בשעה שגובים ממנו אין מסדין לו, דלא גמרינן "מיכה מיכה" מערכין,

אם כן, המתחייב מנה להקדש, שלקחו ממנו כר וכדומה, שאין מחזירין, אינו דין שאין מסדין.

אלמא פשיטא לרבי יעקב ורבי ירמיה שאין מסדרים לבעל חוב.

ורבי יוחנן אמר: בפרשת ערכין [ויקרא כז

ב. ברש"י [ד"ה אין מסדרים] משמע שהספק הוא אליבא דרשב"ג וביאר בחכמת מנוח דמיבעיא לן אי סבירא לן כרשב"ג בחדא שעד שלושים יום מחזירין אבל אחר שלושים יום לא סבירא לן כוותיה דמוכרים, ומיבעיא לן אם מסדרים או לא.

ג. לדעת הר"ן המפרש שמחלוקת רבנן

בטענה שאין פרנסת הלווה תלויה עליו. וכן כתב הרש"ש.

253. בביאור הספק בגמרא נאמרו כמה דרכים. א. התוספות רי"ד פירש שהגמרא מסתפקת לדעת רבנן, אבל לדעת רבן שמעון בן גמליאל כבר אמר רב נחמן שאין מסדרים.

ב]: "איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה", כתיב.

כי מדברי הכתוב "נדר בערכך" משמע, שיש להקיש נדרים לערכין: מה ערכין, אדם שהעריך את עמו ולא היה בידו כדי לשלם את ערכו, נוטלים את נכסיו ומסדרין, משיירים לו את כלי תשמישו. אף הנודר מנה להקדש, מסדרין.

ואף מדברי רבי יוחנן משמע שמסדרים להקדש רק מחמת שהוקש לנדרים, אבל בלאו הכי, אין מסדרים, משום שלא שנו סידור אלא בערכין ולא בדבר אחר, אלמא אף לבעל חוב אין מסדרים.

ואידך, רבי יעקב משמיה דבר פדא ורבי ירמיה משמיה דאילפא, שאינם מקישים את הנודר מנה להקדש לערכין, מאי דרשי מהכתוב "נדר בערכך",

ההוא קרא לדין נידון בכבודו הוא דאתא. שעל הנודר לשלם לפי חשיבות האבר שנדר לשלם את ערכו אם אין הנשמה תלויה באותו אבר כגון יד או רגל שמיין כמה עבד שווה עם יד וכמה בלי יד ואת הפרש הוא משלם, אבל אם התחייב להביא דמי אבר שהנשמה תלויה בו, כגון לב או כבד, עליו לשלם את דמי כולו.

ולענין זה הוקש נדר לערכין: מה ערכין נידון בכבודו, אף נודר להקדש נידון בכבודו.

ופרכינן: ויסדרו בבעל חוב שאין לו מעות לשלם את חובו, ונלמד בקל וחומר מדין הסידור האמור בפרשת ערכין:

ומה ערכין, המעריך את עצמו ואין לו כדי לשלם, הדין הוא שאם לקחו ממנו את כלי תשמישו עבור פרעון חובו, אין מחזירין לו בשעה שהוא נזקק להם, אף על פי כן מלכתחילה כשבאים לגבות ממנו מסדרין לו ואין לוקחים ממנו את כלי תשמישו⁽²⁵⁴⁾,

בעל חוב, שנאמר בו אם השב תשיב לו את העבוט, ומחזירין לו את כלי תשמישו, אינו דין שמלכתחילה מסדרין לו.

ומתריצין: במעריך את עצמו אמר קרא] ויקרא כז["ואם מך הוא מערכך" ודרשינן בו, החייהו מערכך! מכאן שמסדרים בערכין. ומשמע, מדקאמר קרא בערכין "אם מך הוא", הוא, ולא בעל חוב. ואי אפשר ללמוד מערכין לסידור בבעל חוב.

ואידך, תנא קמא דמשנתנו, הסובר שמסדרים לבעל חוב, האי דקתני "ואם מך הוא" לא אתא למעט בעל חוב מדין סידור, אלא דרשינן ליה שאין מסדרים למעריך את

אבל אם גובה את חובו נוטל הכל לעצמו, או לא.

254. התוספות מקשים אם מלכתחילה סידרו לו אין מה להחזיר לו, וכיצד ניתן לומר שבערכין מסדרין ואין מחזירין, ותירצו, דלדעת רבינו תם המחלק בין משכון הניטל לגבייה לבין משכון

ורשב"ג במשנתנו היא האם מסדרים לבעל חוב או לא, הספק של הגמרא הוא כמו מי ההלכה.

ד. לדעת רבינו תם שהמשנה עוסקת בגובה משכון לשם ביטחון שיוחזר לו החוב אבל הגובה לשם חובו יכול להיכנס לביתו למשכנו מבעיא לגמרא האם מה שמחזירים ללווה את הכר והמחרישה היינו דווקא כשנטל לשם משכון

אשכחיה, מצאו רבה בר אבוה לאליהו, דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים,

אמר ליה: מהו שיפדרו בבעל חוב שאין לו אפשרות לשלם? (255)

אמר ליה אליהו: גמר "מיכה מיכה" מערכין, גבי ערכין כתיב "ואם מך הוא מערכך" ודרשינן שעל הכהן להחיותו ולסדר לו את הכלים שהוא צריך להם, גבי בעל חוב נמי כתיב [ויקרא כה] "וכי ימוך אחיד", והוקש בעל חוב לערכין לענין זה שמסדרים לבעל חוב כבערכין (256).

עוד שאל רבה בר אבוה את אליהו, מנין קיד-ב לאדם העומד ערום שלא יתרום תרומה,

אמר לו אליהו: מדכתוב [דברים כג] "ולא יראה כך ערות דבר", משמע בשעה שאתה מדבר בו, לא יראה כך ערוות דבר, וכיוון שתרומה צריכה ברכה, אסור לתרום כשהוא ערום.

אמר ליה רבה בר אבוה לאליהו, וכי לאו

עצמו, עד שיהא ב"מכותו" מתחילתו ועד סופו — שאם העריך את עצמו בעודו עני, והעשיר, עליו לשלם דמי עשיר.

ומקשינן לרבי יוחנן דאמר מסדרין להקדש: ויחזירו בהקדש, קל וחומר מבעל חוב:

ומה בעל חוב, שבאים לגבות ממנו, אין מסדרין לו כלום, ואף על פי כן כל שלושים יום מחזירין לו את העבוט, הקדש, שמסדרין, אינו דין שמחזירין.

ומתריצין: בדין השבת העבוט אמר קרא [דברים כד] "ושכב בשלמתו, וברכך". יצא הקדש, שאין צריך ברכה, הילכך אין מחזירין את העבוט.

ומקשינן: וכי הקדש לא צריך ברכה? והכתיב [דברים ח] "ואכלת ושבעת, וברכת" וגומר:

אלא אימא הכי, בדין השבת העבוט אמר קרא "ולך תהיה צדקה", מי שצריך לעשות צדקה, עליו להשיב את העבוט, יצא הקדש, שאין צריך לעשות צדקה.

[עיין שם ברש"י], וכתב המהר"ץ חיות דהכא פסק אליהו לרבה על פי דרשה מפסוק, ובזה לא גרע כוחו משאר חכמי הדור, ורק לומר דין מחודש מעצמו אינו יכול עיין שם.

256. הרי"ף והרמב"ם פסקו שמסדרים לבעל חוב, וכתב הר"ן דכיוון שאליהו פסק כן מי לנו גדול ממנו, אבל רבינו תם בתוספות פסק כרבן שמעון בן גמליאל שאין מסדרים. וכתב המהרש"א שאף לדעת הסוברים שאין מסדרים מכל מקום הלכה כרשב"ג לענין כל ישראל בני מלכים הם.

הניטל להבטחת תשלום החוב, אף בערכין יש לחלק כן שהאמור בערכין מסדרים היינו כשבאים לגבות מהמעריך, אבל כשבאים למשכן כדי להבטיח את החזר החוב אין מסדרים ואם לקחו אין מחזירים.

והר"ן תירץ ששייך לומר אין מחזירים באופן שעבר ומשכן מן הדברים סדרו לו.

וכן אם סידרו לו איצטלא בת מאה מנה אפשר למכנה ולתת תמורתה איצטלית זולה, ועל אותה איצטלית יקרה אמרינן שאין מחזירים.

255. בשבת [קח,א] איתא שאין אליהו יכול לפסוק באיסור והיתר משום דלאו בשמים היא